

Mazowiecki
Urząd Wojewódzki w Warszawie

***ZASADY I WSKAZÓWKI DO POSTĘPOWANIA
INTERWENCYJNEGO
W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH ZWIĄZANYCH
Z PRZEMOCĄ W RODZINIE***

Zatwierdzam:

ZASTĘPCA DYREKTORA
Wydziału Polityki Społecznej

Wiesława Kacperek-Biegańska

15.01.2013 r.

Warszawa, 2013 rok

Spis treści:

Wstęp.....	3
1. Definicja zjawiska przemocy w rodzinie.....	4
2. Rodzaje pomocy udzielanej osobom z doznającym przemocy w rodzinie.....	6
3. Działania podejmowane w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie.....	7
3.1. Informacje ogólne.....	7
3.2. Wypełnienie „Niebieskiej Karty – A”.....	8
3.3. Uruchomienie procedury „Niebieskie Karty” w sytuacji przemocy wobec dzieci	9
3.4. Przekazanie „Niebieskiej Karty – A”	10
3.5. Działania podejmowane po otrzymaniu „Niebieskiej Karty – A”	11
3.6. Spotkanie z osobą doznającą przemocy i wypełnienie „Niebieskiej Karty – C”	12
3.7. Spotkanie z osobą stosującą przemoc i wypełnienie „Niebieskiej Karty – D”	14
4. Zakończenie procedury „Niebieskiej Karty”	15
5. Obowiązujące akty prawne.....	16
6. Wnioski dotyczące działalności zespołów interdyscyplinarnych oraz realizacji procedury „Niebieskie Karty” na terenie województwa mazowieckiego, wynikające z nadzoru prowadzonego przez wojewodę	17

WSTĘP

„Zasady i wskazówki do postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie” zostały opracowane w związku z realizacją przez Wydział Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego zadań Wojewody wynikających z art. 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Do zadań Wojewody należy:

- 1) opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla osób realizujących te zadania;
- 2) monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie;
- 3) powoływanie i odwoływanie Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 4) monitorowanie realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy pomocy Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 5) nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez samorząd gminny, powiatowy i województwa;
- 6) kontrola realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej.

Na terenie województwa mazowieckiego znajduje się 314 gmin, w których utworzono 329 zespołów interdyscyplinarnych (w tym 18 zespołów w dzielnicach Miasta Stołecznego Warszawy).

Celem tego opracowania jest dostarczenie wskazówek osobom i instytucjom, które mają kontakt z ofiarami przemocy w rodzinie na temat działań interwencyjnych jakie należy podjąć. Materiał zawiera również wskazówki dla członków zespołów interdyscyplinarnych, działających w poszczególnych gminach. Przy realizacji procedury „Niebieskie Karty” należy kierować się również wytycznymi opracowanymi przez inne podmioty biorące udział w procedurze, np.: wytyczne Komendanta Głównego Policji.

1. DEFINICJA PRZEMOCY W RODZINIE

Zgodnie z art. 2 pkt. 2 ustawy z dnia z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) przemocą nazywamy:

jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

O przemocy w rodzinie możemy więc mówić wtedy, gdy zostaną spełnione cztery warunki:

- działanie podejmowane jest z pewną intencją (np: uzyskanie przewagi, zmuszenie do posłuszeństwa),
- jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą (np.: fizyczną, ekonomiczną),
- działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej,
- osoba, wobec której stosowana jest przemoc, doznaje cierpienia i szkód fizycznych i psychicznych.

Przemoc to nie to samo, co agresja.

Zjawiska te odróżnia istnienie przewagi sił jednej ze stron W przemocy jest ona zawsze po stronie sprawcy, w przypadku agresji jest zrównoważona.

Formy przemocy:

W literaturze psychologicznej i pedagogicznej (J. Pospiszył – „Przemoc w rodzinie”, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska – „Przemoc w Rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu., Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej”,) wyróżniane są najczęściej następujące formy przemocy:

- **fizyczna** - naruszanie nietykalności fizycznej poprzez np.: bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, policzkowanie, duszenie, wykręcanie rąk,
- **psychiczna** - naruszenie godności osobistej poprzez, np.: upokarzanie, krzyki, przeklinanie, zastraszanie, szantażowanie, wyśmiewanie, izolowanie od otoczenia,

- **seksualna** - naruszenie intymności poprzez, np.: gwałt, zmuszanie do nieakceptowanych form współżycia, oglądania treści pornograficznych,
- **ekonomiczna** - naruszenie własności poprzez, np.: kontrolowanie wydatków, wydzielanie pieniędzy, przywłaszczanie pieniędzy lub innych dóbr, zmuszanie do podpisywania zobowiązań finansowych,
- **zaniedbanie** - naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich, mogące polegać na niedostarczaniu pożywienia, leków, ubrania, zaniedbaniu podstawowych potrzeb drugiego człowieka.

Amerykańska psycholog Leonora E. Walker badając kobiety doznające przemocy w rodzinie opisała pewne cyklicznie pojawiające się w ich związkach zdarzenia.

Według niej **na cykl przemocy składają się trzy następujące po sobie fazy:**

1. **Faza narastania napięcia** - osoba stosująca przemoc jest napięta i zirytowana, często robi awantury z byle powodu i prowokuje kłótnie.
2. **Faza gwałtownej przemocy** – ostry incydent przemocy. Osoba stosująca przemoc staje się gwałtowna i wpada w szał.
3. **Faza „miodowego miesiąca”** – jest to czas skruchy osoby stosującej przemoc. Sprawca najczęściej wówczas przeprasza, żałuje tego, co zrobił i okazuje miłość.

Przemoc nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem, który ma tendencję do powtarzania się. **Nie zatrzymana przemoc narasta.**

Następujące po sobie fazy powodują coraz większe uwikłanie osoby doznającej przemocy w sytuację. Z czasem staje się bezradna i zaprzestaje wszelkich działań. Wynika to z przekonania, że cokolwiek zrobi, nie będzie to miało sensu i nic nie zmieni. W fazie „miodowego miesiąca” osoby doznające przemocy często ponownie wierzą w zmianę sprawcy i rezygnują z pomocy osób lub instytucji zewnętrznych.

2. RODZAJE POMOCY UDZIELANEJ OSOBOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy , w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Pomoc dla osób doznających przemocy w rodzinie organizowana jest na szczeblu gminnym i powiatowym na podstawie opracowanych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

3. NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODEJMOWANE W PRZYPADKU PODEJRZENIA STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE

3.1. Informacje ogólne.

Zgodnie z art. 9d ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), w każdym przypadku, w którym zaistnieje **podejrzanie** stosowania przemocy w rodzinie (nawet nie poparte żadnymi dowodami), przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- Policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,

zobowiązani są do wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty”.

Należy pamiętać, że do udzielenia pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie oraz wszczynania procedury „Niebieskie Karty **zobowiązane są wszystkie jednostki organizacyjne pomocy społecznej** wymienione w art. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.), tj:

- regionalny ośrodek polityki społecznej,
- powiatowe centrum pomocy rodzinie,
- ośrodek pomocy społecznej,
- dom pomocy społecznej,
- placówka specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego,
- ośrodek wsparcia,
- ośrodek interwencji kryzysowej,

Oraz wszystkie jednostki Policji ochrony zdrowia i oświaty, wymienione w odpowiednich przepisach prawa.

Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie „Niebieskiej Karty – A”

Podjęcie odpowiednich działań **nie wymaga zgody osoby**, która jest dotknięta przemocą w rodzinie.

3.2. Wypełnienie „Niebieskiej Karty – A”

Zgodnie z § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. Nr 209, poz. 1245), wszczęcie procedury następuje:

- w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie,
- w przypadku nieobecności tej osoby, niezwłocznie po nawiązaniu z nią bezpośredniego kontaktu,
- bez udziału osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, gdy kontakt z tą osobą jest niemożliwy.

W przypadku, gdy wszczęcie procedury i wypełnienie „Niebieskiej Karty – A” następuje w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie należy pamiętać o:

- zapewnieniu jej bezpieczeństwa,
- przeprowadzaniu rozmowy w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi,
- przekazaniu osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie formularza „Niebieskiej Karty – B”,
- udzieleniu informacji na temat możliwości:
 - uzyskania pomocy lekarskiej i uzyskania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie,
 - uzyskania pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej oraz wskazaniu odpowiednich do tego miejsc,
 - wzywania w sytuacjach przemocy w rodzinie Policji.

Wypełnioną „Niebieską Kartę – A” należy przekazać do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego nie później niż w ciągu 7 dni od wszczęcia procedury.

3.3. Uruchomienie procedury „Niebieskie Karty” w sytuacji przemocy wobec dzieci

W myśl § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. Nr 209, poz. 1245), w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności przeprowadza się w obecności:

- jego rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego (w przypadku, gdy dziecko przebywa w szkole lub innej placówce oświatowej, opiekunem faktycznym będzie nauczyciel lub wychowawca pod opieką którego w danej chwili przebywa dziecko),
- najbliższej osoby pełnoletniej (w sytuacji gdy rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni są osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie),
- w miarę możliwości w obecności psychologa.

W przypadku uruchomienia procedury „Niebieskie Karty” gdy oboje rodzice krzywdzą dziecko, powinien być powiadomiony sąd rodzinny. Sąd ma prawo wglądu w sytuację rodziny i podjęcia, w uzasadnionych przypadkach, decyzji o wyłączeniu reprezentacji dziecka przez jego rodziców. Dodatkowo może być ustanowiony opiekun prawny dziecka, który będzie reprezentował dziecko i jego interesy podczas prowadzenia procedury lub postępowania prowadzonego przez prokuraturę lub sąd (tzw. kurator procesowy).

W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego - osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu), w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo - wychowawczej.

Decyzję o odebraniu dziecka z rodziny pracownik socjalny podejmuje wspólnie z:

- funkcjonariuszem Policji,
- lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką.

Pracownik socjalny może, zgodnie z art. 12a, ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, żądać:

- udzielenia mu pomocy przez Policję (art. 598¹⁰ Kodeksu postępowania cywilnego),
- usunięcia przez Policję osób przeszkadzających w wykonaniu podjętej decyzji (art. 598¹¹ § 3 Kodeksu postępowania cywilnego).

Przy odbieraniu dziecka z rodziny pracownik socjalny powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro dziecka nie zostało naruszone, a zwłaszcza, aby nie doznało ono krzywdy fizycznej lub moralnej (art. 598¹² § 1 zdanie pierwsze Kodeksu postępowania cywilnego).

3.4. Przekazanie „Niebieskiej Karty – A”

Osoby wszczynające procedurę zobowiązane są do przekazania oryginału uzupełnionej „Niebieskiej Karty – A” do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego nie później niż w ciągu 7 dni od wszczęcia procedury.

Instytucja wszczynająca procedurę pozostawia u siebie kopię przekazanej „Niebieskiej Karty – A”.

Ze względu na to, że formularz „Niebieska Karta - A” zawiera informacje chronione ustawą o ochronie danych osobowych, musi to być tryb gwarantujący bezpieczeństwo tych danych, np.: w zamkniętej kopercie, zaadresowanej do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, z wyraźnie zaznaczoną informacją, że do dokumentów znajdujących się w niej powinien mieć dostęp wyłącznie przewodniczący zespołu.

Otwarcia koperty dokonuje przewodniczący zespołu osobiście (lub – w uzasadnionych przypadkach - upoważniony przez niego inny członek zespołu interdyscyplinarnego) wpisując datę tej czynności oraz składając podpis na formularzu.

3.5. Działania podejmowane po otrzymaniu „Niebieskiej Karty – A”

Po otrzymaniu formularza „Niebieska Karta – A” przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego w ciągu 3 dni przekazuje go członkom zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej.

Podobnie jak w przypadku przekazania formularza „Niebieskiej Karty – A” do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, także w tym wypadku należy pamiętać o ochronie zawartych w niej danych osobowych.

Indywidualne przypadki może rozpatrywać zespół interdyscyplinarny lub grupa robocza.

Zgodnie z §10 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta", wszystkie podejmowane działania muszą być dokumentowane. Dokumentem może być, w zależności od sytuacji i rodzaju działań, np.: protokół lub notatka służbowa.

W przypadku, gdy sprawę prowadzi grupa robocza należy pamiętać, że:

- grupę roboczą powołuje zespół interdyscyplinarny (jako ciało kolegialne), a nie jego przewodniczący,
- skład grupy roboczej musi być adekwatny do potrzeb rozpatrywanej sprawy,
- w jej skład, w celu udzielenia rodzinie pomocy interdyscyplinarnej, muszą wejść przedstawiciele różnych jednostek (jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, a także przedstawiciele innych podmiotów, którzy mogą mieć wpływ na sprawę).

Przed przystąpieniem do wykonywania czynności związanych z realizacją procedury, członkowie zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej składają wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta oświadczenie o następującej treści:

„Oświadczam, że zachowam poufność informacji i danych, które uzyskałem przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemoc w rodzinie oraz, że znane mi są przepisy

o odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych osobowych lub umożliwienie do nich dostępu osobom nieuprawnionym”.

Pracę nad rozpatrywaniem indywidualnego przypadku należy rozpocząć od **dokładnej diagnozy sytuacji rodziny i osoby doznającej przemocy w rodzinie** (*Diagnozy dokonują przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i oświaty. W celu pogłębienia diagnozy należy uzyskać informacje o rodzinie także od przedstawicieli innych podmiotów wchodzących w skład zespołu lub grupy*).

3.6. Spotkanie z osobą doznającą przemocy i wypełnienie „Niebieskiej Karty – C”

Zgodnie z § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" zespół interdyscyplinarny lub grupa robocza zaprasza na spotkanie osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.

Oznacza to, że pod zaproszeniem powinni podpisać się członkowie zespołu lub grupy roboczej, którzy pracować będą z daną rodziną.

W przepisach prawa nie został określony termin w jakim ma nastąpić spotkanie. Należy więc przyjąć, że powinno ono nastąpić niezwłocznie. Przed spotkaniem z osobą doznającą przemocy członkowie zespołu lub grupy roboczej powinni jednak przeanalizować posiadaną dokumentację oraz w miarę możliwości skontaktować się z rodziną w miejscu jej zamieszkania.

Rozmowę z osobą doznającą przemocy należy przeprowadzać w warunkach gwarantujących jej poczucie bezpieczeństwa. Może ją prowadzić cała grupa lub, w przypadku gdy jest ona zbyt liczna, tylko jej część. Rozmowa może być prowadzona w różnych miejscach dogodnych dla osoby doznającej przemocy. Prawodawca nie wyklucza również sytuacji prowadzenia rozmowy w miejscu zamieszkania osoby doznającej przemocy.

Podczas rozmowy należy poinformować osobę doznającą przemocy o:

- powodach powołania grupy i zaproszenia na spotkanie,
- samym zjawisku przemocy, jego objawach i fazach,

- o możliwościach uzyskania pomocy (w szczególności: psychologicznej, prawnej, socjalnej, pedagogicznej, medycznej),
- o możliwości uzyskania schronienia w całodobowej placówce świadczącej pomoc,
- o możliwości złożenia do sądu wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc do opuszczenia mieszkania (art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Prowadząc rozmowę z osobą doznającą przemocy należy pamiętać o tym, by:

- o nie obciążać jej winą za to, że wcześniej nie szukała pomocy,
- o nie bagatelizować problemu,
- o nie namawiać, by pogodziła się z sytuacją,
- o nie sugerować rozwodu/rozstania z osobą stosującą przemoc jako rozwiązania sytuacji,
- o nie sugerować, że zmiana jej zachowania wobec osoby stosującej przemoc jest gwarancją zakończenia przemocy,
- o unikać podawania własnych rozwiązań jako jedynych właściwych,

takie zachowania mogą ponownie zranić osobę doznającą przemocy w rodzinie.

Wypełniając „Niebieską Kartę – C” należy pamiętać, że formularz karty nie jest ankietą. Podczas rozmowy z osobą doznającą przemocy można się posiłkować zawartymi w niej pytaniami. Rozmowa jednak musi być prowadzona w taki sposób, aby nawiązać jak najlepsze relacje, więc nie może się ograniczyć tylko i wyłącznie do mechanicznego zadawania pytań z formularza i uzyskiwania „za wszelką cenę” odpowiedzi na nie, bez uwzględniania stanu emocjonalnego klienta, bez empatii i zrozumienia dla emocji, jakie przeżywa w związku z doznawaniem przemocy w rodzinie i ujawnieniem tego faktu.

Zespół interdyscyplinarny lub grupa robocza opracowują wspólnie z osobą doznającą przemocy indywidualny plan pomocy. Należy w nim zaplanować działania wszystkich instytucji, które zostały włączone w realizację procedury oraz określić terminy ich realizacji.

3.7. Spotkanie z osobą stosującą przemoc i wypełnienie „Niebieskiej Karty – D”

W myśl § 17 osobę stosującą przemoc w rodzinie wzywa na spotkanie zespołu lub grupy roboczej przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego.

Podczas spotkania należy poinformować osobę stosującą przemoc o:

- powodach powołania grupy i wezwania na spotkanie,
- samym zjawisku przemocy, jego objawach i fazach,
- konsekwencjach, przede wszystkim prawnych, stosowania przemocy w rodzinie,
- możliwościach podjęcia terapii lub przystąpienia do udziału w programie korekcyjno – edukacyjnym,
- konieczności zgłoszenia się, w przypadku gdy osoba stosująca przemoc w rodzinie nadużywa alkoholu, na spotkanie do gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Niestawienie się osoby stosującej przemoc w rodzinie (podobnie jak osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że doznaje przemocy) na spotkanie nie może być powodem wstrzymania prac. Przedstawiciele instytucji wchodzących w skład grupy roboczej lub zespołu interdyscyplinarnego powinni natomiast zintensyfikować działania prowadzone w ramach kompetencji zawodowych

Rozmowy z osobą doznającą przemocy w rodzinie i osobą stosującą przemoc w rodzinie nie mogą się odbywać w tym samym miejscu i czasie.

Na posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej nie zaprasza się dziecka.

Podobnie jak w przypadku „Karty – C” formularz „Niebieskiej /karty – D” nie jest ankietą. Podczas rozmowy można się nim posłużyć. W celu uzyskania jak największej liczby informacji należy zadawać dodatkowe pytania o charakterze otwartym).

4. ZAKOŃCZENIE PROCEDURY „NIEBIESKIEJ KARTY”

Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta", zakończenie procedury następuje w przypadku:

- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Rozstrzygnięcie o braku zasadności podejmowania działań może nastąpić na różnych etapach realizacji procedury. Jej zakończenie możliwe jest jednak dopiero wówczas gdy członkowie zespołu lub grupy roboczej są pewni, że przemoc w tej rodzinie nie występuje. Nie można jej kończyć na podstawie:

- oświadczenia osoby doznającej przemocy, że zjawisko to się zakończyło lub nigdy nie występowało (motywacja do złożenia takiego oświadczenia może być myląca i wynikać np.: z lęku przed sprawcą przemocy, niechęci do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej lub z przeżywania w tym czasie fazy „Miodowego miesiąca”),
- umorzenia postępowania karnego lub oddalenia pozwu o eksmisję (przemoc w rodzinie nie zawsze jest bowiem tożsama z popełnieniem przestępstwa w rozumieniu kodeksu karnego).

Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. Protokół ten powinien zawierać:

- dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura;
- datę rozpoczęcia i zakończenia procedury;
- opis podjętych działań w ramach procedury.

O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze.

5. OBOWIĄZUJĄCE AKTY PRAWNE

- 1.** Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.),
w tym zmiana wprowadzona ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 842)
- 2.** Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).
- 3.** Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne. (Dz. U. Nr 50, poz. 259).
- 4.** KRAJOWY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE z 2006 r.
- 5.** Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz. U. Nr 81, poz. 448).
- 6.** Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 201, poz. 1334).
- 7.** Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. nr 28, poz. 146).
- 8.** Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.)

6. WNIOSKI DOTYCZĄCE DZIAŁALNOŚCI ZESPOŁÓW INTERDYSCYPLINARNYCH ORAZ REALIZACJI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” NA TERENIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO WYNIKAJĄCE Z NADZORU PROWADZONEGO PRZEZ WOJEWODĘ

Podczas prowadzonych kontroli oraz w wyniku nadzoru nad realizacją zadania stwierdzono, że najczęstszym niedociągnięciem w działalności zespołów interdyscyplinarnych oraz realizacji procedury „Niebieskie Karty” jest:

- brak w zespole interdyscyplinarnym przedstawicieli wszystkich instytucji określonych w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180 , poz. 1493, z późn. zm.),
- udział w posiedzeniach zespołu osób nie będących jego członkami, które nie podpisały oświadczenia o zachowaniu poufności danych, co jest niezgodne z art. 9c ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- nie przestrzeganie terminów spotkań zespołu określonych w art. 9a ust. 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- zamieszczanie, w sprawozdaniach składanych władzom gminy, szczegółowych danych na temat rodzin, wobec których prowadzona jest procedura „Niebieskie Karty”,
- nieprawidłowe powoływanie grup roboczych przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, a nie zespół jako ciało kolegialne, o czym mowa w art. 9a ust. 10 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- nieprawidłowy dobór członków grup roboczych, ograniczający się głównie do pracowników ośrodków pomocy społecznej, co narusza zasadę interdyscyplinarności działań, na którą wskazuje art. 9a ust. 11 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- zbyt krótkie i lakoniczne diagnozy rodziny (oparte tylko na informacjach z rozmowy z osobą doznającą przemocy),
- zbyt ogólne i nie dostosowane do zmieniającej się sytuacji rodziny indywidualne plany pomocy,
- brak dokumentowania wszystkich podejmowanych działań oraz ich efektów, do czego zobowiązuje art. 9b ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w

rodzinie (Dz. U. Nr 180 , poz. 1493, z późn. zm.) oraz § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245),

- niewłaściwy sposób i termin przekazywania „Niebieskiej Karty – A”, niezgodny z § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- nieprawidłowe kończenie spraw (np. na podstawie oświadczenia osoby doznającej przemocy w rodzinie, że przemoc ustała). Jest to niegodne z §18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- kończenie spraw przez Grupy Robocze, co jest niezgodne z przepisem §18 rozporządzenia Rady Ministrów. Zakończenie procedury wymaga bowiem udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego oraz powiadomienia podmiotów uczestniczących w procedurze,
- brak zabezpieczenia lub przekazywanie dokumentów w sposób umożliwiający wgląd osób trzecich.

Ponadto w pracy zespołów interdyscyplinarnych należy pamiętać, że:

- procedura „Niebieskie Karty” wszczynana jest w każdym przypadku, w którym zaistnieje podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie (nawet nie poparte żadnymi dowodami),
- do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” zobowiązane są wszystkie jednostki organizacyjne pomocy społecznej wymienione w art. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.),
- podjęcie odpowiednich działań nie wymaga zgody osoby, która jest dotknięta przemocą w rodzinie,
- w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności przeprowadza się w obecności jego rodzica, opiekuna prawnego, faktycznego lub najbliższej osoby pełnoletniej,
- pracę nad rozpatrywaniem indywidualnego przypadku należy rozpocząć od dokładnej diagnozy sytuacji rodziny i osoby doznającej przemocy w rodzinie, której dokonują przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i oświaty. W celu pogłębienia diagnozy należy

uzyskać informacje o rodzinie także od przedstawicieli innych podmiotów wchodzących w skład zespołu lub grupy,

- rozmowę z osobą doznającą przemocy należy przeprowadzać w warunkach gwarantujących jej poczucie bezpieczeństwa. Może ją prowadzić cała grupa lub, w przypadku gdy jest ona zbyt liczna, tylko jej część. Rozmowa może być prowadzona w różnych miejscach dogodnych dla osoby doznającej przemocy. Prawodawca nie wyklucza również sytuacji prowadzenia rozmowy w miejscu zamieszkania osoby doznającej przemocy,
- indywidualny plan pomocy powinien być uzgodniony z osobą doznającą przemocy w rodzinie i obejmować działania skierowane do całej rodziny,
- w przypadku dopuszczenia się po raz kolejny stosowania przemocy w rodzinie w trakcie działań dokonywanych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą zakładano wypełnia się formularza „Niebieska Karta - C” stosownie do zapisów § 9 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- informacje uzyskane podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” podlegają szczególnej ochronie. Oznacza to również, że możemy odmówić osobie stosującej przemoc w rodzinie prawa wglądu do danych czy otrzymywania kopii dokumentów. Co prawda zgodnie z art. 73 par. 1 Kodeksu postępowania administracyjnego „strona ma prawo wglądu w akta sprawy, sporządzania z nich notatek, kopii lub odpisów (...)”. Zespół interdyscyplinarny i grupa robocza nie są jednak organami administracji publicznej, a same „Niebieskie Karty” nie są procedurą postępowania administracyjnego, więc przepis ten nie ma w tym przypadku zastosowania. Dodatkowo, biorąc pod uwagę specyfikę zjawiska przemocy i jej mechanizmy, prawdopodobnym może być, że sprawca przemocy może próbować wpływać na osobę, która ujawniła fakt, iż stosuje on przemoc w rodzinie. W takiej sytuacji warto rozważyć zapisy art. 34. Ustawy o ochronie danych osobowych, które stanowią iż *„administrator danych odmawia osobie, której dane dotyczą, udzielenia informacji, o których mowa w art. 32 ust. 1 pkt 1-5a, jeżeli spowodowałoby to: zagrożenie (...) życia i zdrowia ludzi lub bezpieczeństwa i porządku publicznego”* albo *„istotne naruszenie dóbr osobistych osób, których dane dotyczą, lub innych osób”* (art. 34 ust. 2 i 4).